

7 juni 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Kijken bij de Noorder-buren... ervaringen met niveau 5, accreditatie per domein en andere interessante zaken 'elders'

1 Inleiding

Nederland is een bijzonder land, ook in onderwijskundig opzicht. We trekken onze eigen lijnen, nemen alle heften in twee eigen handen, zeer bijzonder opportunistisch en hogescholen en universiteiten vertalen hun autonoom handelen als naar het zelf schetsen van de grenzen die ze noodzakelijk vinden voor het eigen belang. Maar goed, we trekken al sinds de VOC de wereld rond, tonen allerlei bijzondere kenmerken van het ondernemerschap, handelen met iedereen, en investeren ons te pletter om daarmee groot te zijn in veel omvangrijker landen. Die opstelling is ook terug te vinden in de vormgeving van het hoger onderwijs, met het gezamenlijk streven als onderwijskoepels en het individueel benutten van kansen waarbij de overheid niet wil, kan en mag ingrijpen en dat ook vaak gewoon ook niet durft. Marktwerving staat kennelijk voorop.

Er komen wel wat barsten in. Samenwerken wordt belangrijker. Instellingen die in de regio's moeten floreren en/of internationale instroom als noodzakelijk zien, moeten 'on speaking terms' komen met hun concullega's, om toch een bepaalde vorm van differentiatie binnen het stelsel mogelijk te gaan maken. OCW trekt misschien alvast wat touwtjes strakker aan, niet om het marionettenspel op de wagen te zetten, maar wel om te laten merken dat er behoefte is aan een nationale aanpak waarbij vervolgens best het een en ander via maatwerk valt te realiseren.

Het was daarom zeker interessant om enige tijd geleden een tweedaags online webinar te mogen bijwonen over de ontwikkelingen in Litouwen – al is het maar omdat de Benelux een formele overkomst heeft gesloten met de Baltische staten over wederzijdse erkenning van de graden en dus getuigschriften in het hoger onderwijs. Overigens bleek bij het webinar dat de overheid in Litouwen daar nog geen chocola van heeft kunnen maken, maar goed, het zijn prima voornemens. Bij dat webinar werden allerlei inleidingen gegeven over de situaties in andere landen, ter inspiratie voor het verder invoeren van opleidingen op niveau 5. Men is daar pas recent heel concreet mee aan de slag gegaan. In de bijlage geven we ook een aantal aspecten van die ontwikkelingen.

Maar het interessante aan die verhalen van andere landen is dat daarmee een vergelijking valt te maken met ons land. Daarom een paar opmerkelijke constatering op een rijtje gezet. Overigens nemen we ook meteen maar wat extra zaken mee, op basis van een andere conferentie, om tevens te laten zien dat het ook best goed is dat we hier aan de slag gaan met het uitwerken van de zgn. toekomstverkenningen.

Goed, hierbij dus wat constatering, om in ogenschouw te nemen.

2 Denemarken en opleidingen in het Engels: gewoon vrijwel mee gestopt

Er is vooral veel onrust aan het ontstaan in ons hoger onderwijs vanwege het hoge percentage studenten van buiten Nederland, hier instromend en vervolgens voor een of meer jaren een opleiding volgend. Veel meningen worden geventileerd, met allerlei voorstellen om dit een half toe te roepen of om tot een beperking te komen. Eerder hebben we in onze nieuwsbrief de voorgestelde afspraken op een rijtje gezet, dus een soort agenda die minister Dijkgraaf op de onderhandelings-tafel heeft gelegd. Daaraan zitten de politici uiteraard op de eerste rij, maar strak erachter treffen we toch wel de belangenorganisaties aan, zoals de VH en de UNL, met in de toeschouwerszetels de instellingen, de studenten, de werkgevers - en zo is de publieke tribune snel te vullen.

Denemarken is als het gaat om het buitenlandbeleid al langer een buitenbeentje, mede door de opstelling van de regering, maar wel stevig gedekt door de achterban en de rest van de bevolking. Ook daar constateerde men dat er veel buitenlanders wilden gaan studeren, om allerlei redenen en vanuit uiteenlopende achtergronden. Dat kon omdat net als in ons land veel opleidingen in het Engels werden aangeboden.

Maar het onderwijs is voor de studenten goedkoop en de overheid biedt tevens een soort studiebeurs aan, net als bij ons weer gaat gebeuren. Echter, de Deense overheid wil graag dat al het belastinggeld ten goede komt aan Deense studenten en zie daar, men heeft in 2018 besloten in te grijpen en het aantal opleidingen in het Engels zeer stevig in te perken.

Nu in 2023 is die situatie gerealiseerd. Het aantal opleidingen dat buitenlandse studenten kan volgen zonder het Deens te spreken, is uitermate beperkt. Er wordt dus hard voor geknokt om te worden toegelaten, maar de kansen erop zijn logischerwijze behoorlijk klein geworden. De instellingen betreuren het nog steeds, maar men houdt zich aan de afspraken.

Hier het artikel uit 2018 uit de VK:

Denemarken is buitenlandse studenten zat: 'Wij kunnen niet het onderwijs van andere landen faciliteren'
Denemarken is het zat om de arbeidsmarkt van andere EU-landen te spekken met zijn goede, grotendeels gratis onderwijs. Het aantal plaatsen voor buitenlandse studenten bij Engelstalige studies wordt daarom drastisch verminderd. Uit een analyse van de Deense overheid blijkt dat velen na afronding van hun Engelstalige bachelor of master naar hun eigen land terugkeren om daar een baan te zoeken.

24 augustus 2018

'Het is goed dat er internationale studenten in Denemarken zijn. Maar wij kunnen niet het onderwijs van andere landen faciliteren', zegt Tommy Ahlers, de minister van Hoger Onderwijs en Wetenschap, in een persverklaring. Studenten uit de Europese Unie betalen geen collegegeld in Denemarken, terwijl ze dat in Nederland bijvoorbeeld wel zijn verschuldigd. Bovendien ontvangt de helft van de studenten voor een deel of de gehele studie een Deense studiefinanciering. Ruim 40 procent van de studenten aan de Engelstalige masters is binnen twee jaar na het afronden van de opleiding vertrokken. Slechts een derde van de afgestudeerde internationale studenten heeft na twee jaar een baan in Denemarken.

De Deense universiteiten moeten nu tussen de twee- en drieduizend minder studenten aannemen. Het aantal buitenlandse studenten is de laatste tien jaar hard gegroeid, blijkt uit de cijfers van het Deense onderwijsministerie. Volgden er in 2004 nog 7.500 buitenlanders een Engelstalige Deense opleiding, in 2016 was dat aantal gestegen naar ongeveer 22 duizend studenten.

Ahlers wil dat universiteiten plannen ontwikkelen om internationale studenten langer in Denemarken te houden na hun studie door ze sneller aan een Deense baan te helpen. Daarnaast wil de overheid dat universiteiten kritisch naar het aanbod Engelstalige studies kijken. De Denen willen 'de manie' stoppen om steeds meer Deense studies in het Engels aan te bieden om zo meer internationale studenten aan te trekken.

Het besluit roept in Denemarken kritische reacties op. 'Dit zal de cultuur op onze universiteiten verzwakken. Als we minder internationale studenten om ons heen hebben, zal dat het netwerk van de universiteiten minder sterk maken', zei Anders Bjarklev, voorzitter van een overkoepelend orgaan van de acht universiteiten, tegen de Deense publieke omroep DR. Hij denkt dat de overheid met deze maatregel niet haar doel zal bereiken. Zes van de acht Deense universiteiten zullen echter aan de omroep van de minister gehoor geven.

De Deense studentenvakbond vindt dat de economische argumenten achter het besluit geen hout snijden, maar legt tegenover DR niet uit waarom.

De kosten en baten van internationale studenten zijn al langer onderdeel van discussie in Denemarken. Studenten uit de Europese Unie kunnen in Denemarken bijvoorbeeld een studiebeurs en -lening krijgen als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen. Ze moeten bijvoorbeeld aantonen dat ze een bijbaan hebben van minimaal tien uur per week.

Denemarken baalt ervan dat sommige studenten de lening vervolgens niet willen of kunnen terugbetalen, meldde DR eerder dit jaar. Vanwege EU-regels mag de Deense staat de studieschuld niet in de andere landen innen. De Denen hebben dit probleem begin dit jaar aangekaart bij de Europese Commissie. Er stond vorig jaar ongeveer 123 miljoen Deense kronen (ongeveer 17 miljoen euro) aan nog te innen studieschuld uit in andere EU-landen.

3 Litouwen, Vlaanderen en Denemarken - en de (dus geen) Professional Master

Onze VH heeft net als in veel andere landen te maken met een binair systeem – en misschien wordt het als een last ervaren, ook al vindt men binnen politieke kringen dat het juist ons hoger onderwijs krachtiger maakt. Maar na het zich kunnen profileren als University, met als toevoeging 'of Applied Sciences' om tot een merknaam te komen, is ook periodiek ingezet op een verdere gelijkwaardige insteek naast de positionering van de University, zonder toevoeging (al heeft men

het vaak over 'Academic University' of 'Research University' maar ja, ook bij de hogeschool zitten zaken die raken aan de wetenschap en het onderzoek).

Een van die zaken is het aandringen op meer bekostiging van de Masters die hogescholen aanbieden. Maar de overheid wil dat alleen maar doen als er een maatschappelijk belang aan verbonden is, en niet alleen maar economisch. Hogescholen zien het tevens als een middel om meer studenten te kunnen aantrekken, ook vanuit het vwo, om zo de universiteiten 'te ontlasten' (al is de vraag of die dat nog wel willen gezien de huidige ontwikkelingen).

Maar we hebben bij dat webinar mogen vernemen, vanuit Litouwen, Denemarken en (jazeke) Vlaanderen dat men daar wel bacheloropleidingen heeft die vallen onder 'professional' maar geen masteropleidingen. Die zijn alleen bij de universiteit te vinden. Hogescholen (University Colleges ook wel genoemd) moeten dus afspraken maken over de doorstroom en de aansluiting.

Het sterke argument dat hierbij wordt gehanteerd, is dat per definitie en conform de descriptor voor de cycli in de Europese hoger onderwijsruimte een opleiding op niveau 7 en dus geldend voor de Master zodanig academisch en onderzoekstechnisch is ingestoken dat die opleidingen alleen maar bij een Universiteit kunnen worden onderbracht. Er zijn hogescholen die dit ten zeerste betreuren maar ja, het is de wet.

Overigens betekent het dat men vooral de doorgang naar het kunnen promoveren, dus naar de PhD (doctoral, doctorate) in de hand wil houden. Er is een goede voorbereiding nodig, ook om een vorm van selectie te kunnen toepassen via allerlei 'Research Masters'. Het is dan meteen helder dat in die landen geen enkele sprake is van een beweging in de richting van een 'Professional Doctorate'. Het is maar dat men het hier weet.

4 Oostenrijk en non-formele opleidingen tot en met 6

Het beschermen van de eigen graden en niveaus, en dus de status van opleidingen, kan ook via het gebruiken van een Nationaal Kwalificatie Raamwerk, zoals bij ons het NLQF. Er zijn al diverse landen die de graden en cycli in het hoger onderwijs geen nummer meegeven, zoals hier 5 tot en met 8. Ze gebruiken alleen maar de nationale en internationale namen, dus Bachelor en Master.

Echter, Oostenrijk is een land waarbij men nog een stap verder gaat. Bij wet is het verboden dat non-formele kwalificaties, dus niet onder controle van de overheid, op de niveaus 7 en 8 van het NQF worden geplaatst. Men is bang dat daarmee de status en de waarde van de Master wordt aangetast, als de private aanbieders met het niveau gaan schermen.

5 Noorwegen en bijzondere situaties

In het noorden van Europa zijn best opmerkelijke en inspirerende situaties aan te treffen. Noorwegen is een goed voorbeeld. Een paar daarvan hier om mee te geven – en zie ook de bijlage.

5.1 Accreditatie per domein ('degree awarding power')

In ons land hebben we te maken met 'instellingsaccreditatie' en 'opleidingsaccreditatie'. In Noorwegen bezitten de Universities en de University Colleges (zoals ze de 'hogescholen' noemen in het Engels) een licentie als instelling. Daarmee kunnen ze dus binnen bepaalde kaders aan de slag met het aanbieden van opleidingen, leerlijnen, varianten en andere vormen voor het verzorgen van programma's.

De Higher Vocational Education Colleges die niveau 5 aanbieden, hebben die licentie niet, ook al worden ze door dezelfde accreditatieorganisatie (NOKUT) beoordeeld. Men wil dat wel graag maar de wettelijke ruimte is er (nog) niet.

Maar ze hebben wel een bijzondere tussenoplossing gevonden. Een HVE-College kan een domein, dus een bundel met opleidingen die met elkaar verwant zijn, laten beoordelen als geheel en daarvoor een 'domein-accreditatie' toegekend krijgen. Er is dus net als bij een instellingsaccreditatie binnen zo'n domein op geheel eigen wijze te handelen.

Uiteraard wordt om de zoveel jaren het domein beoordeeld, om te zien of men zich aan de regels houdt en niet stiekem van alles extra doet, buiten het domein en de onderliggende opleidingen.

Colleges die geen domeinaccreditatie hebben voor een of meer domeinen, zitten vast aan de opleidingsbeoordelingen. Het is echter wel een aanjager om te onderzoeken of binnen een bundel tot afstemming valt te komen als het gaat om de interne kwaliteitsborging.

Mogelijk een idee voor Nederland?

5.2 Vanuit het mbo naar het hbo: twee opties...

De koppeling van mbo aan het hbo, of juist omgekeerd, is ook al jarenlang onderwerp van gesprek in ons land. Iedere mbo'er mag nog steeds zonder enige drempel naar elke hbo-opleiding, terwijl havisten en vwo'ers allerlei hordes moet nemen bij allerlei opleidingen – al zien we dat de toelatingseisen ook meer en meer verdwijnen. Ook gaan daarom havisten, zoals nu uit de eerste aanmeldingsgegevens naar voren komt, meer voor de Ad-opleidingen opteren, en minder voor de Bachelor.

In Noorwegen werkt men, mede om de kans op studiesucces te verhogen, met twee soorten routes vanuit het mbo naar een hbo-bacheloropleiding:

- Na het mbo is er een extra jaar alvorens aan het hbo te mogen beginnen;
- Een mbo'er volgt de tweejarige HVE-opleiding, en verwerft daarmee het recht om zijdelings in te stromen bij een professionele bacheloropleiding.

De tweede optie zien we dus in ons land, met het doen van een aanvullend bachelorprogramma voor degenen die de Ad hebben behaald.

5.3 Credits voor Higher Vocational Education

Noorwegen gebruikt uiteraard binnen het hoger onderwijs ook het ECTS, het systeem rond de European Credits – credits of EC dus (want het gebruiken van bijvoorbeeld 5 ECTS is een rare taalkundige combinatie). Omdat het Higher Vocational Education valt onder de beoordeling van de accreditatie-organisatie voor het hoger onderwijs, NOKUT, gebruikt men ook daarvoor 'credits', maar dan net even anders. Dat betekent dat eenheden binnen het HVE wel uitruilbaar zijn maar niet tussen HVE en HE. Maar, zegt men, wat nog niet is, kan altijd komen.

5.4 Docenten en opleiding

Degenen die binnen een Noorse HVE-opleiding werkzaam zijn, moeten kennis van zaken hebben. Dat wil zeggen dat niet de genoten opleiding telt maar de expertise, de kennis van het vakgebied en de mogelijkheden om dit allemaal over te brengen aan de studenten. Een Bachelor of Master is prima, maar dus geen eis.

6 Denemarken en niveau 5 – bijzonder...

Het verhaal achter niveau 5 is zonder meer interessant te noemen. In de tijd dat we in ons land de eerste stappen zetten met de Ad, constateerde men in Denemarken dat niveau 5 was ondergebracht bij de mbo-colleges, dus via een programma te zien als 'VET-5' of 'Higher VET'. Maar de overheid was, samen met alle betrokkenen, van mening dat dit geen juiste aanpak meer was, gelet op de inrichting van een nationale hoger onderwijsruimte. Er werd besloten om deze programma's vanaf 2010 alleen maar aan te bieden via 'stand-alone' instellingen, met de Engelse naam 'Professional Academy'¹. Daarmee werd een PA deel van het tertiaire onderwijssysteem.

Het gaat om een tweejarig programma dat leidt tot de 'Academy Profession Degree', net andersom als je zou verwachten, maar goed, dat is aan de Denen zelf. Een PA is zelfstandig maar kan best vallen onder hetzelfde bestuur als de VET-College, zoals eerder het geval was. Maar ook de kwaliteit te kunnen garanderen volgende de standaarden voor het tertiaire onderwijs, moet het een eigen entiteit zijn.

De bezitters van de AP-degree hebben het recht om een Professional Bachelor te verwerven in 1,5 jaar. De Noorse Bachelor is namelijk een programma met een omvang van 210 credits, dus met een lengte van 3,5 jaar.

Dit zou voor ons land inhouden dat de Professional Associate Colleges met hun Ad-bundeling een eigen positie zouden krijgen. Dat zal niet snel gebeuren, maar ook hier hebben de ROC's toch ook wel goede contacten met zo'n PAC, in de regio.

Zie in de bijlage nog wat meer achtergrondinformatie over Denemarken en Litouwen.

---

¹ Er is al vaker op gewezen, maar elk land kan zonder meer voor de eigen nationale namen van allerlei begrippen een Engelse vertaling op tafel leggen. Er is geen Europees bureau dat hiertoe het recht heeft of vaststelt of de naam klopt. Er is ook geen internationaal 'vertaalbureau' voor. Dat maakt het vergelijken van systemen bijzonder lastig, als ieder land gewoon maar wat kan doen – en aldus voor een internationaal ratjetoe kan zorgen. Dat is dus een aandachtspunt bij de komende ontwikkelingen om allerlei systemen te harmoniseren, internationaal gezien.

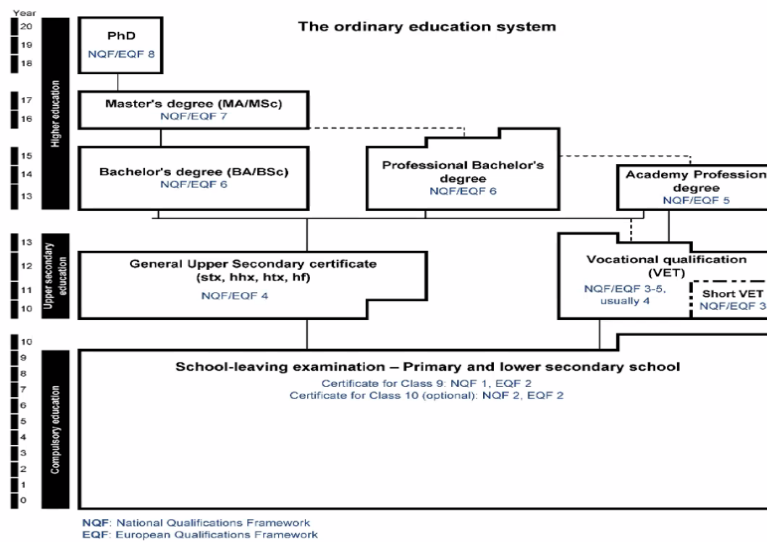
BIJLAGE

We verstrekken nog wat informatie over de invulling met formele opleidingen op niveau 5 van het EQF in een tweetal landen: Denemarken en Litouwen. Dit is vooral interessant omdat men aldaar heeft gekozen voor twee type opleidingen nl. te zien als voortbouwend op wat in het mbo (VET) gebeurt en als aansluitend bij de Short Cycle HE, onze Ad-opleidingen dus.

Denemarken

Het overzicht en de kanttekeningen geven we aan de hand van een aantal sheets van de recente presentatie over niveau 5 in Denemarken, tijdens het webinar onder leiding van de accreditatie-organisatie SKVC in Litouwen.

Hier het algemene overzicht van het onderwijssysteem, zoals het er nu uitziet. Daarin zit dus de VET-sector (ons mbo) op de niveaus 3, 4 en 5. Het betreft vooral niveau 4, maar er is ook sprake van een aantal door de overheid goedgekeurde opleidingen die doorlopen tot en met niveau 5. In het overzicht staan we wel 'onder' niveau 5 in het hoger onderwijs, met als Engelse naam (en helemaal alleen door de Denen bedacht en als zodanig gecommuniceerd): Academy Profession degree.

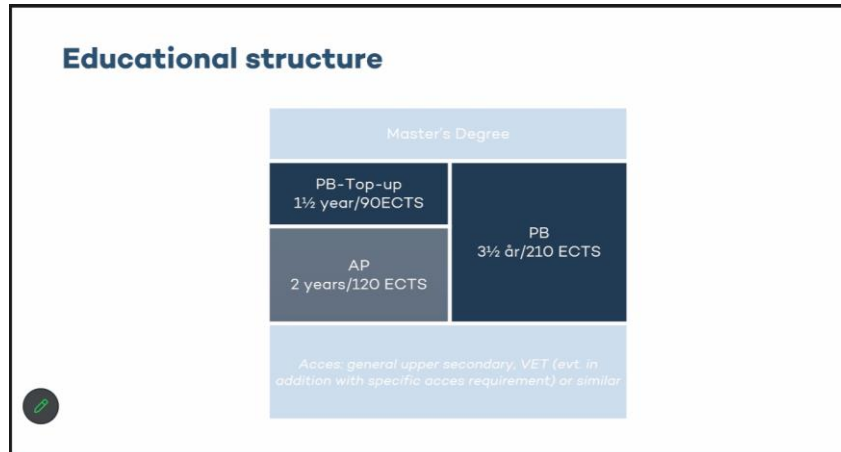

Vervolgens een slide met de achtergrond bij de invoering van de AP-degrees. Net als bij ons kwam het een en ander op gang in 2006, mede omdat in 2005 voor de eerste keer in het Bologna-proces over de Short Cycle werd gesproken.

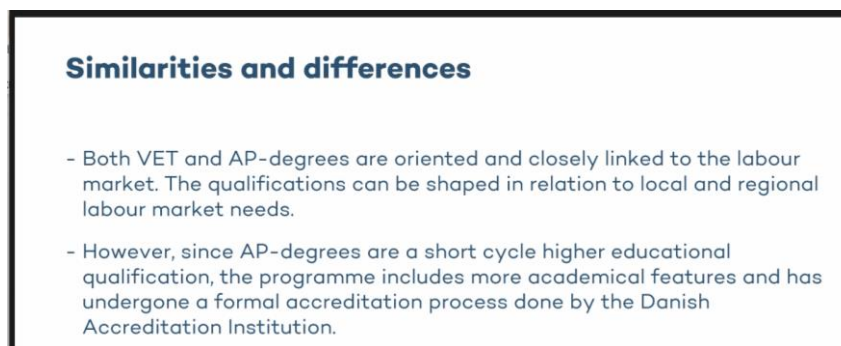
Danish Academy Profession Degrees - Background

- Globalisation Strategy 2006-2008
- At the end of 2006 the Minister for Education launched the work of drawing up a Danish National Qualifications Framework.
  - In June 2009 a proposal for a Danish Qualifications Framework for Lifelong Learning and its implementation was approved by the relevant ministers
  - Inclusion of existing degrees and certificates into the Qualifications Framework was carried out from August 2009 to the end of 2010.
  - Inclusion of degrees for higher education takes place as part of the accreditation procedure.
- Up until the Act on Professional Academies in 2008 that entered into force January 2009, VET-schools had the right to offer short cycle higher education programmes.
- By 2010 it was decided, that all Professional Academies should be independent institutions and by the end of 2012 all Professional Academies were independently established.

De volgende sheet laat zeer helder zien wat de bezitters van een AP-degree daarna kunnen gaan doen, als ze willen doorstuderen. Zoals bij ons wordt gesproken over een 'aanvullend bachelorprogramma' voor het verwerven van de graad Bachelor (instromen, met een vervolg binnen de bacheloropleiding), heeft men het in Denemarken over een 'top-up'. Een hbo-bachelor duurt er 3,5 jaren, dus $2 + 1,5 = 3,5$. Het is dus aldaar AP en niet Associate degree. Mogelijk dat er op termijn nog wel iets mee kan worden gedaan.

Men kent dus twee soorten opleidingen op 5, in het verlengde van het VET en als Short Cycle, de AP. Op deze slide staan de overeenkomsten en verschillen.

De AP valt onder de accreditatie voor het hoger onderwijs. De VET-kwalificatie wordt door het ministerie geregeld, vooral gericht op de lokale en regionale arbeidsmarkt.

Litouwen

In Litouwen is pas een paar jaren geleden begonnen met het invullen van de 'nationale niveau 5 ruimte'. Als Leido hebben we toen een werkbezoek aan Vilnius gebracht om te vertellen wat er allemaal in Nederland en binnen Europa gaande was en nog op de rol stond. Kennelijk heeft dit verhaal een en ander in werking gezet, want er is nu sprake van een interessante situatie.

- Er bestaat in de post-secundaire context – wat nu vooral de sector tertiair onderwijs wordt genoemd – een aantal opleidingen die sterk leunen op de VET-aanpak. Ze worden aangeboden door 'Higher Education Colleges' (dus alleen voor niveau 5) en ook VET-Colleges (voortbordurend op VET-4). Dat is wel een situatie waarbij die aanbieders met elkaar gaan concurreren. Overigens zijn er nog maar acht stuks van en dat aantal zal mogelijk gaan toenemen.
- Daarnaast zijn er 'Short Cycle Higher Education Programmes, maar tevens in beperkte mate. Wat evenwel opvalt is dat het niet leidt naar een 'Diploma' maar een 'Certificate' en dat maakt de status toch behoorlijk anders. Er is ook geen graad aan verbonden, ondanks het feit dat de SKVC als Litouwse HO-accreditatie-organisatie hierbij betrokken is. Daarnaast is er een regel dat het mogen geven van vrijstellingen bij het instromen maximaal 75% betreft van het programma. Hier wordt nog aan gewerkt.

Kortom, een duidelijke opstartfase. Maar de toon is gezet.